

„ПРО ВОЛЬНІЙ ЗЕМЛЪ”

написавъ

Д-ръ Іосифъ Олескѡвъ.

Коштомъ и заходомъ Товариства „Просвѣта“

ЛЬВѢВЪ, 1895.

**Зъ друкариѣ Наукового товариства имени Шевченка
пѡдъ заридомъ К. Беднарского**

1895
(72)

Чи
По
землю
гѣмъ кѣ
зима въ
чекають
— траф
по кѣлы
кѣтѣвъ
о вироб
старости
кѣвъ, сѣ
оливъ до
пѣдсуне
дольѣ
ного рѣ
треба ч
людей
знаходя
траційну
На
Во всь
що вѣт
рїальнов

Photostat Copy by
The Library
Canada Dept. of Agriculture
Ottawa, Ont

Чи вже рідна земля не виживить насъ?

По цѣлому краю зриває ся народъ опускати рідну землю щоби шукати долъ въ незнаномъ краю на другомъ кінци свѣта, где лѣто въ Рѣздво, а безснѣжна зима въ самій нашій жива припадає. Въ староствахъ чекають люде цѣлыми горадами, просячи о пашпорты, — трафіки по вѣсточкахъ торгують вѣстцями тыжднево по колькасоть злр. за интенцїя пашпортовѣ, а у адвокатѣвъ не зачиняють ся дверѣ за людьми, що просять о виробленїя пашпорту, котрый взбороняють ся давати староства. Не помагають вѣчого представлєня урядникѣвъ, священникѣвъ, дѣдичѣвъ; — та тѣлько доливають оливы до огню. Натомѣсть найглупша и найдикша вѣсть, подсушена агентомъ, що ось то архикнязь бл. п. Рудольфъ або архикнягиня Стефанїя закладають для вѣрного руского народу колонїю въ Бразилїю, на котрї треба чинѣ скорше ити, бо и такъ познѣйше малибы люде таттуда насильно переселати, — такї вѣсти знаходять вѣру у народа и подсычуютъ горячку еміграційну.

На шалъ нема лѣкарства, якъ чиста, зинна правда. Во всѣхъ представлєняхъ противъ еміграціи люде чули, що интелїгенція або не повинала цѣломъ нужды матеріальной селского господаря або сама точныхъ вѣдомостей

о Браз
грацію
взгляду

Я
высилю
загалъ
вѣдчува
тія, що
мѣскою
дивлять
нужда
ства го

Д
ляньсте
на звы
тѣвъ
Въ тѣ
громад
будовл
до ко
довлян
хѣсна
бути
котрым
на пѣ
нальпѣ
свѣлост
высно
що бѣ
родина

Generated on 2017-02-18 17:59 GMT / http://hdl.handle.net/2027/aeu.ark:/13960/t8w95vw1j
Public Domain in the United States / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us

о Бразиліи не мала, або (якъ дѣдичѣ) встримувала еміграцію бѣльше зъ обавы о утрату робѣтника, якъ зѣ взгляду на долю господарску.

Яка вужда у насъ по селахъ; кѣлько терпѣня, высилкѣвъ, страху передъ непевнымъ завтра, перебуде загалъ сельскаго люду, нѣмъ дотягне до жнивъ — се вѣдчувае лише самъ нарѣдъ а знають по троха лише тѣ, що близько, дуже близько зъ нимъ живутъ. Середъ мѣской рускаго интелігенціи графляють ся ще и такі, що дивлять ся на людь черезъ оконоскіи окуляры и вся вужда селянъ есть у нихъ єдино наслѣдкомъ „лѣвнивства господаря“.

Для интелігенціи треба станъ матеріальній селянства представити въ цифрахъ. Отожь въ Галичинѣ на звыжъ пять мільонѣвъ сельскаго людности есть грунтѣвъ нетабулярныхъ всего 4.758.730 гектарѣвъ*). Въ томъ мѣстятъ ся рѣлѣ, сѣножати, огороды, лѣсы громадскіи, але такожъ и мочарѣ, неужитки, мѣсця пѣдъ будѣвлями. Коли вѣдкинено — землю непродуктивну, до котрой зачисляемо неужитки, мочарѣ, мѣсця будѣвляни, по части лѣсы громадскіи, зъ котрыхъ громады хѣсна не тягнутъ, часть пасовискъ, що повинніи були бути вписаніи пѣдъ рубрикою неужиткѣвъ, сѣножати, котрыхъ не косить ся, або котріи дають сѣно здале на пѣдстѣлку; дальше, коли вѣдкинено грунта ерекціональній (священничій) и тыхъ богачѣвъ, котрыхъ по сѣлости бѣльше надъ 20 моргѣвъ выносятъ; то зъ повышеной сумы лишить ся для самой масы народа мало що бѣльше якъ 3 мільоны гектарѣвъ. Се значить, що родина господарска, зъ пяти душъ зложена, має п е р е-

*) Гектаръ рѣвнае ся около сѣмъ четвертей морга.

сѣчно около три гектары грунту. Щобы знати кѣлько родина зѣ пяти душѣ зложена нає доходу зѣ такого грунту погляньмо на цифру пересѣчныхѣ уроджаѣвъ въ послѣднѣмѣ десятилѣтїю.

Не увзгляднаємо того, що шеста часть грунтѣвъ селяньскихѣ лежить толокою и беремо за пѣдставу рэхунку, буцѣмто цѣла просторонѣ грунтѣвъ, отжежѣ на-вѣтъ и сѣножати и мало продуктивнѣй пасовиска, була обсѣяна найвартнѣйшими плодами то єсть бѣлимѣ збѣ-жемѣ. У насѣ въ Галичинѣ выносили пѣсля датѣ ста-тистичныхѣ пересѣчнѣй уроджаѣ пшеницѣ, жита, ячменю, вѣвса въ лѣтахѣ 1882—1891 округло пѣвосьма сот-нара метричного т. є. 750 кѣльограмѣвъ зѣ гектара. Числячи селяньске збѣже по 5 злр. за 100 кѣльогр., буде пересѣчна вартѣсть brutto цѣлом продукцїи зѣ гек-тара: 37 злр. 50 кр. На родину зѣ 5 душѣ вартѣсгѣ цѣлом продукцїи brutto выносила въ остатнѣмѣ де-сятилѣтїю $3 \times 37 \cdot 50$ злр. = 112 злр. 50 кр. Але госпо-даревн плодѣвъ своєѣ землѣ проѣвести не вѣльно.

На самѣ засѣвъ потребує лишити на 3 гектары 6 кѣрцѣвъ збѣжа вартѣсти 30 злр.; податки, насѣмѣ або утриманє худѣбы робучѣи и инвентара мертвого выне-суть зѣ 50 злр., — а остальхѣ 32 злр. 50 кр. мѣгбы господарѣ изѣ своєю родинѣю, яко заплату за цѣлорѣчну пѣвшу роботу коло грунту и процентѣ вѣдѣ вартѣсти свого майна, зѣужити на прожитокѣ (ѣду, убранє, опалѣ). Мѣгъ бы, кобы не потреба сплачувати довгѣвъ, кобы не асекурацїя, конкуренцїя до школы и церкви, пѣдтримованє будынкѣвъ господарскихѣ, выпадки въ ро-динѣ полученѣ зѣ коштами (урѣдины, слабѣсть, вєсѣле, смерть) таксы спадщини и многѣ иншѣй.

Кѣлькожѣ властиво лишає сѣ господаревн осьмо-морговѣму, то значить по просту пересѣчному нашѣму

госпо
рѣкѣ
примѣ
и шко
грубо
ключѣ
матер
зумлѣ
менше
не ма
дворс
робучѣ
тѣмше
людей
обшар
тѣльнѣ
зарѣбк
разѣ
що ро
зо дво
кликат
двѣ тр
цять к
тыжден
тѣлько
борщѣ
безглу
Н
сповня
шїй въ
давна

лько
кого
авъ
твъ
ра-
на-
була
збо-
ста-
меню,
сот-
ктара.
ьогр.,
ь гек-
отбсгъ
ь де-
оспо-
ктары
ь або
выне-
мбгбы
рбчну
ртости
бране,
вгбвъ,
еркви,
въ ро-
вествле,
осьмо-
анному

господаревн, на прожитокъ? Отъ пару риньскихъ на рбкъ або якъ збйде ся кблька выдаткбвъ наразъ, на прихъръ кажуть ставити наразъ муровану церковь и школу, то не лишень нъчого ся не лишити, але ще грубо задовжити ся треба. Въ тыхъ цифрахъ лежить ключъ не только до емиграци, не только до зрозумѣня матерiального положеня нашего люду, але таки до порозумѣня положеня цѣлого народу. Оно таке: Що найменше 90 на 100 всѣхъ рускихъ душъ въ Галичинѣ не навъ зъ чого жити якъ не заробити на обшарѣ двбрскихъ.

Зарбкы чинъ разъ стають рѣднѣй, разъ що люда робучого наивожило ся, по друге що паны а ще частѣйше подпанки безъ потреби спроваджують на жива людей посторонныхъ, щобы своимъ докучити, и що обшары двбрскiй запровадили машины якъ паровiй молотвльнѣ, свѣчки, жнивварки, котрi вдобрали людемъ зарбкы. Цѣна роботы надзвычайно низька, въ жаднбмъ разѣ на повне утримане поодинокого чоловѣка а не то що родины не выстарчить. Люде выглядят поспѣвака зо двора, якъ якого спасителя, щобы бувъ ласкавъ закликати на роботу, але щасте се: заробити за день двѣ три шбстцѣ, а мѣсцями и часами ледво кбльканайцѣть крейцарбвъ, лучити ся разъ або два разы на тыждень.

Отжежь такъ: о заробокъ трудно, грунтъ давъ только хбсна, що дахъ надъ головою и закрышку до борщу — тому люде тратать розумъ и рвуть ся до безглуздой емиграци въ Бразилiю.

Не можна мѣрати тыхъ поступкбвъ, що чоловѣкъ сповняе въ роспуцѣ мѣрою звычайною. Поки бувъ иншiй выхбдъ, то народъ радивъ собѣ розумно. До недавна мѣстцемъ прибѣжища для надмѣру людности були

Сполученій Держави въ північній Америці. Тамъ вхали нашій люде на заробѣтки, працювали рѣкъ два або часами и довше а грошѣ слали сюда на господарство або зъ собою привозили. Въ Америці заробляли нашій люде пересѣчно по 2 зар. 50 кр. денно, тожъ хотъ тамъ жите дороге, можна було прецѣнь робѣтничови скромному, якъ нашъ, заощадити гроша. Поратувала та Америка насъ, богато господарствъ очистило ся зъ довгѣвъ, богато зыскало капіталъ, необходимый до кожного подвигненія господарства. Але на нещастѣ тамъ ся заробки урвали. По выставѣ въ Чикаго въ роцѣ 1893 наставъ тамъ небувалій застой въ промышлѣ, станули фабрики, ограничено отжежь и выдобуване угля камѣнного, потрібного въ фабрикахъ. И тамошній и нашій робѣтнички, що були тамъ головою въ копальняхъ угля зайняті, стратили роботу. Нашій мусѣли вертати въ значной части, а и теперъ тамъ близько 800.000 робѣтничка въ Сполученыхъ Станахъ безъ занятія, нема одже по що тамъ вхати. По такой кризѣ промышлѣ тамъ не скоро оживить ся.

Щожь теперъ дѣлати? Стелить ся передъ нами три дороги. Перша полѣпшати господарство, щобы и уроджаѣ и чистый зыскъ зъ землѣ поднести. Друга шукати поплатитѣйшихъ заробѣкъ. Трета: выходити на поселене до краѣвъ, где ще суть або цѣлкомъ вольной землѣ або где моргъ доброй землѣ за колька або кольканайцять реньскихъ купити можна.

Большій уроджаѣ можна осягнути лише коштомъ большихъ вкладѣвъ капіталу. Теперъ же, коли цѣны продуктѣвъ господарскихъ спадаютъ, якъ разъ найгорша пора до заводженія накладового (интенсивного) господарства.

Організація заробѣкъ — то поле бѣльше надѣйне,

якъ де
и всѣ
Тутъ с
народо
въ суп
селяна
робѣтн
бы не
малень
повинн
бѣглив
провѣду
то при
нашѣй
И нашѣ
бѣтничѣ
Ту на
бличных
щобы р
податок
знайде
близьки
полудне
платать
нашихъ
тамошн
повинен
отвире
дувати
никѣвъ
жидамъ,
ваню на
нашѣй на

якъ двигнене господарства безъ капитала накладового и всѣ нашѣ силы повиннысьмо звернути именно на се. Тутъ ся покаже, о сколько интелігенціи здужав помогчи народови. Священники повинны (щобы не входить въ суперечь зъ интересами свои громады, давати поли селянамъ на спѣлки, або выбравши собѣ що наилучшихъ робѣтниківъ пѣдвысшити значно плату за роботу. Самы бы не стратили; а могло бы то ся причинити хоть до маленького пѣдвысшеня уровня платы въ селѣ. Селяне повинны въ тыхъ справахъ розвѣдути спрытъ и запобѣгливость принайменьше такую, якъ Мазуры. Отъ вони провѣдують всюду за работою, чи то при живвахъ, чи то при желѣзницахъ, чи то при регуляціи рѣкъ, а на нашѣй рѣднѣй земли выдирають хлѣбъ нашимъ людемъ. И нашѣ люде повинны ся лучити въ такѣ спѣлки робѣтничѣй (артель), и купою провѣдувати за заробкомъ. Ту на своимъ грунтѣ не завадмо бы такожь при публичныхъ работахъ упѣднати ся, где належить, о тое, щобы роботы не брали чужѣй, ино тѣ, що за ту землю податокъ платять. А якъ въ своимъ краю роботы не знайде ся, тогды треба бы ся кинути дальше. Въ поблизкихъ мало залюдненыхъ краяхъ якъ въ Росіи полудневѣй, Румуніи, Угорщинѣ, дальше въ Босніи платять добре пѣдчасъ живѣ, — тамъ могли бы ватаги нашихъ робѣтниківъ пѣдъ проводомъ атамана, знающого тамошній языкъ, красный крейцаръ заробити, котрый повиненъ бути ужитый на двигнене господарства. Тутъ отвирае ся влачне поле для дѣланя интелігенціи, провѣдувати за заробки, старати ся о правну опѣку робѣтниківъ идучихъ за границу а не полишати тои sprawy жидамъ, котры, якъ знаемо, посередничать въ достарчуваню нашего робѣтника до Румуніи. Свого часу ходили нашѣ народолубій студенты на вандрѣвки межѣ народъ;

було зъ того много славы а мало реального пожитку. Кобы такъ зважило ся кѣлькохъ, безъ галасу, проводити першій робѣтничій ватаги за границу за заробѣтками и хоронити ихъ тамъ вѣдъ вызыску, була бы то праца, якои народъ теперъ потребуе.

При нынѣшнѣмъ матеріальнѣмъ положенію селянъ есть парцеляція добръ табулярныхъ возможна лише черезъ такъ званыхъ селѣскихъ богачѣвъ, а долѣ власти-вой масы народа она не дотычить. Впрочемъ тѣ парцеляціи, котрѣ господарѣ власными силами перевели, суть по бѣльшой части ладованнѣмъ собѣ на барки бѣльшихъ тягарѣвъ, нѣжъ они могутъ знести. Не завадитъ знати, що Банкъ краевый есть уновномоченный удѣляти кредиту спѣлкамъ парцеляційнымъ, наколи переводять парцеляцію зъ увзглядненіемъ интересѣвъ народныхъ.

Реально могутъ нынѣ вплинути на полѣпшене матеріального положенія а що за тымъ иде и взагалѣ долѣ народа :

- 1) Организация заробѣвъ въ цѣли узмысканія капиталу, потрібного до деиненія господарствъ селянскихъ.
- 2) Розумна, розважна, повѣльна але стала еміграція надѣру людности въ цѣляхъ поселенія або такъ звана колонізація.

Головнымъ предметомъ сей книжечки есть именно справа колонізаціи.

Попередъ всего пригадую, що пѣсли правъ нашої державы каждому вѣльно опустити границѣ державы и поселити ся гдѣинде на свѣтѣ, о скѣлько не стоитъ тому на перешкодѣ обовязокъ службы войсковой. Всякія перепоны и перешкоды, хотъ могутъ бути часами спасительной навѣтъ для охочихъ до еміграціи, не выплывають зъ законѣвъ державныхъ.

Зъ емігрующихъ голѣвручь ледво оденъ на сто може

добити
селене
бы тамъ
шого гр
Точно і
мати на

Як
чимъ ес
бымъ : г
лѣпшу б
що и во
котрѣ ту

Як
за Брази
то поро
То край
Якъ вже
живна з
цѣля Ев
зилія за
черезъ
топором
вѣчнѣмъ
штукъ з
опары.
регахъ
котра р
и высоч
грунтах

добити ся доброю доль. — противно: еміграція на поселенє вымагає всегда капіталу на загосподарованє, хоть бы тамъ въ новѣмъ краю дали спорый каваль наилучшого грунту за дармо. Зубами грунту не вкусишь. Точно цифры означити не можна, але все таки треба мати на вѣстци ще кѣлька сотокъ въ руцѣ.

Лишь не до Бразиліѣ.

Якъ бы менѣ хто сказавъ въ однѣмъ словѣ означити, чимъ есть для нашихъ емігрантовъ Бразилія, водповѣбимъ: гробомъ. Не только гробомъ всякой надѣѣ на лѣпшу будучиость, але таки дословно гробомъ. Я певный, що и всѣ, прослѣдивши и розваживши факты дословно, котры тутъ подаю, прійдутъ до тогожь переконаня.

Якъ прійшло до того, що люде вѣдъ насъ прочули за Бразилію и що почала ся тамтуда еміграція? Щобы то порозумѣти мусимо ся перенести до самой Бразиліи. То край, що лежитъ на другѣй сторонѣ куля земскои. Якъ вже сказано тамъ въ Рѣздо лѣто, а въ нашѣ живна зима. Край то величезный, такъ завбольшки якъ цѣла Европа. Климать горячій. По большѣй части Бразилія заросла такими лѣсами, що хотячи ся продерти черезъ нихъ, треба крокъ за крокомъ пробивати собѣ топоромъ дорогу. Грунтъ жочароватый багнистый, въ тѣмъ вѣчнѣмъ горячу парить ся болото и зъ гниющихъ рещтокъ звѣрачихъ и рослинныхъ вносятся нездоровѣ опары. Тамъ нѣколи не выгасав на низинахъ и на берегахъ моря страшна пошесть жовтои пропащицы, котра рѣк рѣчно пожирає безъ числа людей. Лише горы и высочины суть свободнѣйши вѣдъ той хоробы. На грунтахъ управляютъ мандьоку, каву, бавовну, а только

въ провинціи Парана и Санта Катаріна, котрі лежать больше на полудне, в троха холоднѣйше (все тамъ на выворотѣ) отъ такъ якбы въ полудневой Италиі. Въ Паранѣ вже можна управлять нашій збѣжа, передовствіиъ однако кукурузу. Пробують управы жита, але на жито еще видко за тепло, бо зерно марне и выглядає якбы припалене.

Головно управляє Бразилія тростину цукрову, гач корчавъ кавы и бавовну. Управа тыхъ рослинъ вынагає черезъ цѣлий рѣкъ богато праць и заходу. До року 1888 куповали Бразилійцѣ въ Африцѣ невольникѣвъ-муриновъ. Та невольники, подганыи бичами, катованіи и заковуваніи въ кайданы або и забиваніи на смерть за найменшій непослухъ або запущене ся въ работѣ, обрабляли Бразилійцямъ плянтаціи кавы и бавовны. Якъ ясныи грѣмъ зъ неба упавъ на дѣичавъ землѣ бразилійскои указъ цѣсаря бразилійского зъ дня 13-го мая 1888, въ силу котрого невольництво въ Бразиліи зб-стало знесене. Въ той день узрѣло ся 800 тысячавъ муриновъ — въ Бразиліи вольныи людми. На першій вѣдголосъ свободы покинули свои закратованіи вязницѣ, котрі тѣлько звѣрского збытковає ся надъ людми видѣли, и угѣкли въ лѣсы. Зъ першу вѣбороняли ся прійняти яку небудь платну роботу на плянтаціяхъ а въ жадеиъ способѣ не хотѣли вертати до давныхъ своихъ вязницѣ. Плянтаціи опустошѣли, позарастали бурянами а плянтаторы ледво часть якусь своихъ плянтаціи могли задержати въ управѣ, рѣшты для браку рукъ робучихъ марнѣла. Лють найшла на Бразилійцавъ, въ злости скинули свого цѣсаря зъ престола, але то имъ ничого не помогло. Потреба було за всяку цѣну старати ся о робѣтника на плянтаціи. Тогда, щобы звабити бѣдныхъ людѣи зъ Европы до Бразиліи, правительство такоше

розі
слѣд
новт
море
край
зъ д
вѣст
решъ
що
тати
котрі
резъ
каюч
розне
наро
зилійс
хотяч
тять
сотъ
добув
краю.
зиліи
Реште

п л я н
свого
коль
Катар
провін
нашом
и не
змусят

розпустило платныхъ агентѣвъ по Европѣ, а въ послѣднихъ лѣтахъ наибѣльше середѣ Мазурѣвъ и Русинѣвъ, а заразомъ почало на свои кошта перевозити моремъ емигрантѣвъ дармо. Отжежь зъ одной стороны крайна нужда, вѣдбираюча спосѣбность здоровой розваги, зъ другой стороны подшептунанѣ агентами дивогляднѣи вѣсти про добра бразилійскѣи и даремный перевѣзъ моремъ запалили огонь горячки емиграційной. Есть надѣя, що той огонь потухне скоро, бо вже починають вертати назадъ до краю першѣи розбитки бразилійскѣи, котрѣи стратили тамъ послѣдний крейцаръ, стратили черезъ смерть родину а гдекотрѣи и здоровле. Такихъ утѣкаючихъ зъ Бразиліи буде чимъ разъ бѣльше и они рознесутъ правдивѣи вѣсти про Бразилію, котрымъ вже народъ повѣритъ. На берегахъ моря и въ портахъ бразилійскихъ блукають тысячи Мазурѣвъ и Русинѣвъ хотячи ся дѣстати назадъ до краю, але назадъ не хотять ихъ за дармо перевозити. Треба бы мати кѣлька сотъ злр. на поворотъ. Богато люда послѣднихъ силъ добував, щобы заробити собѣ грѣшь на полоротъ до краю. За лѣтъ кѣлька тотѣ хвиля емиграційна до Бразиліи поверне назадъ до краю, але въ десятеро слабша. Решта ся лишитъ въ бразилійскѣи грѣбѣ.

Бразиліа спроваджувала людей на роботу до плантацій кавы и бавовны, а нашѣи люде надѣвали ся своего грунту и жадали, щобы ихъ вѣдставлявано --- на кольоніи, особливо до провинціи Парана и Санта Катаріна а такожъ Рио Грандо де Суль, въ котрыхъ то провинціяхъ климатъ есть троха холоднѣишѣи и можна нашому чоловікови дыхати.

Видячи тоє правительство замкнуло тотѣ провинціи и не пускає тѣмъ люде на кольоніи, щобы ихъ змусити ити на роботу до плантацій кавы и бавовны.

Яко предлогъ подали, що въ тихъ провинціяхъ поднесли нашій колоністы второкъ бунтъ, отжежь больше людей зводси правительство не може тамъ поселати. Ровночасно ограничило правительство бразилійске число вольныхъ білетовъ на 500 штукъ нѣсечно, и дало ихъ до роздѣлу Товариству подъ назвою святого Рафаала. Цѣлю того Товариства а властиво еіліи галицком того Товариства, около котрои заложена найбільше трудивъ ся панъ Генрикъ Вельовойскі, дѣдичъ зъ Покутя, а опѣсля графъ Потулицкі, есть: ограничити еміграцію и по можности опѣкувати ся емігрантами. Та опѣка полагае въ томъ, що выправляютъ емігрантовъ цѣлыми партіями наразъ зъ Львова до Генуя, черезъ що люде не выдаютъ больше на ту подорожь якъ потрібно, по друге, що въ Генуя чи Удине, кѣсть надморскѣмъ въ Италиі, зводки виходять корабль до Бразиліи, упрошено одного польского законника, щобы наглядавъ за емігрантами, бо власне тамъ найчастѣйше трафляе ся, що люде черезъ несвѣдомѣсть або несумѣлнѣсть рѣжныхъ агентовъ тратать послѣдній перазъ грѣшь. Зъ останною партією емігрантовъ выѣхавъ такожъ оденъ польскій ксьондзъ дѣлти добру чи злу судьбу зъ емігрантами. На томъ властиво всяка опѣка кончить ся а на дальше отримують емігранты только раду, щобы подъ жаднымъ условіемъ не дали ся звабити на плантаціи въ вышнихъ провинціяхъ, лише до Стану Санъ Паульо на границѣ Параны, а то въ той цѣли, щобы колись, якъ ся правительство розмыслить и на ново отворить Парану для колонизаціи, могли ся тамтуда перемести до своихъ, уже давнѣйше тамъ осѣвшихъ. Въ портовѣмъ кѣсть Сантосъ надъ моремъ, въ станѣ Санъ Паульо зновъ упрошено одного польского ксьондза, щобы служивъ радю емігрантамъ, куда и до кого мають ся удавати

на роботу; але рѣчь ясна, що въ практицѣ добра золя ксьондза не на богато здасть ся и не буде вѣнь въ спроможности вѣдповѣсти заданю въ вдовольючій способѣ, тыиъ бѣльше, коли всѣ тѣ транспорты робѣтничѣиъ направду звернутъ ся въ оденъ пунктъ на границу Параны и вытворять тамъ конкуренцію о зарѣбки. Вѣрѣ чѣмъ ксьондзъ той ще и не довѣхавъ до Бразиліи и не знае тамошнихъ обставинъ зовсѣмъ.

Такъ отже стоимо передъ фактомъ, що люде идуть лишень для зарѣбѣвъ въ ажъ въ Бразилію, въ условіа наибѣльше некористній, якій лишень подумати собѣ можна. Годъ придумати подвигу економичного, въ котромъ бы було менше здравого змыслу якъ въ томъ. По прибутю до портѣвъ бразилійскихъ опадае емигрантѣвъ тѣма агентѣвъ, котрѣ тягнуть робѣтничѣиъ до рѣжныхъ плянаторѣвъ часами и звыиъ сто миль въ глубину краю. Робѣтничѣиъ законтрактуютъ звычайно на три лѣта, такъ що передъ уплывомъ того часу робѣтничѣиъ не смѣе опустити своего пана. Панъ достарчае робѣтничѣиъ на рахунокъ его платы вѣктуалѣвъ и средствъ до жити, причѣмъ завше показуе си, що робѣтничѣиъ виненъ панови; отжежь и по трохъ лѣтахъ неразъ задля задовженя не буде мѣгъ своего пана опустити. Той стосунокъ службовый не далеко утѣкъ вѣдъ невольництва. Нашіи люде занимають повѣтъ на меншкане тотіи закратованіи казармы, въ котрыхъ давнѣйше меншкали невольники-мурины, и въ котрыхъ по кутахъ еще лежать огидній кѣйданы.

Колѣи передъ кѣлькома лѣтами законтрактывавъ якийсь жидъ Гуцулѣвъ до работы до пана въ Румуніи, а панъ той дѣфаючи, що Гуцулы за границею жаднои справедливости не знайдуть, кривдивъ ихъ дуже, такъ они по чѣю покинули того пана и утѣкли черезъ границу на нашу сторону. Могли утечи, бо Румуніи граничить

зъ нашихъ краєвъ. Але що зробить Мазуръ чи Русинъ на плантаціяхъ глибоко въ Бразиліи. коли єго кривдить панъ. привыкльй еще до невольникѣвъ? кому ся поскаржить? куда утѣкне? Справедливости въ уриадахъ жаднои не знайде, бо тамъ навѣтъ не на сталихъ урядникѣвъ якъ у насъ, а впрочѣмъ они завше потагнуть за тапошнимъ, за дѣдичомъ. Положене бѣзъ виходу! Поти буде кунавъ и мучивъ ся, поки ся не змилує надъ нимъ жовта фебра, котра тамъ нѣколи не угасає и не забере свои жертви.

Доста ту бѣдньй господаръ зазнає гѣркон долъ — але якъ хоче за жита дѣстати ся до пекла, то нехай їде до Бразиліи!

Грунту въ Бразиліи дармо не дають; давнѣйше, поки Парана не була замкнена, давали господарамъ по 20 гектарѣвъ лѣса не за дармо ино на сплату за 250 ринськихъ. Вѣдъ того довгу числять собѣ 9 процентъ. Рѣвночасно на конто осадника записують почвѣрною крідкою все. що вѣнъ зѣвѣсть за часъ, якъ висяде на суху землю ажъ до першого збору. Зъ того наростають великѣ сумы — такъ що нѣмъ той нашъ кольоніста навѣ першу миску кудешѣ зъ кукурузы то вже бувъ такъ задовжений, що зъ довгѣвъ не выльзе.

А до того першого збору далеко — далеко! Урядники, котрѣ фасують грошѣ на удержанє ємігрантѣвъ, нѣмъ тотѣ осядуть на грунтѣ. тримають ихъ цѣлыми нѣсяцями часами по нѣвъ року по кѣлькасоть люда наразъ въ баракахъ. Люде рвуть ся, а властиво рвали ся, до грунту, а тымъ урядникамъ анѣ въ голѣвъ ихъ пускати на грунтъ. За той цѣльй часъ довгъ ємігрантѣвъ наростає, бо каждый кусникъ записують на ихъ рахунокъ почвѣрною крідкою. Врештѣ,

вдоставили ихъ до тыхъ кольоній. То пуща, анѣ мѣста, анѣ села на кольканайцять миль въ около. Ино дикѣ Ботокуды нападають вѣдѣ часу до часу на кольоністѣвъ, мордуючи на смерть. Вѣдмѣряно емигрантови 20 гектарѣвъ глухого лѣса, а такого величь, що сокирою годѣ що вѣзати. Треба собѣ огонь помагати. Гѣркій то корчунокъ! Нашого лѣса зъ десять моргѣвъ бы выкорчувавъ за той часъ нѣмъ тамъ оденъ. Врештѣ очистивъ собѣ господарь кавалокъ вѣльного поля, порыцькавъ лотикою и всадивъ троха зерна кукурузы. То перша надѣя; але нехай ся не тѣшитъ, бо якъ працюючи черезъ колька лѣтъ очистить собѣ пару моргѣвъ подѣ засѣвъ, якъ ся загосподаровувати зачне, зачнуть зъ него довги за грунтъ и за прожитокъ стагати. Але звѣдки тамъ крейцаря взяти? Заробити не заробить, бо нема кому. Сказано що тамъ пуща, нема мѣста бѣльшого, ино хиба та Куритиба, бо черезъ ню весь народъ на кольоніи переходивъ, тото одно мѣсточко тамъ взросло. Та и до той Куритибы вѣдѣ новѣйшихъ кольоній колькадесять миль. Цѣлый край вѣдѣлемый вѣдѣ моря пасомъ гѣръ, порослыхъ непроходимыхъ лѣсомъ бразилійскимъ. Зъ кольоній до берегу моря, где бы збѣже продати можна, провадитъ одна — едина желѣзниця, але на той желѣзницѣ оплати за перевѣзъ товарѣвъ такѣ дорогѣ, що нѣхто нею збѣжа не возить. Гостинця або дороги возовой зовсѣмъ нема. А ту крейцаря треба не тѣлько на сплату довгѣвъ, але до хаты и на господарство гдѣщо купити здалобы ся. Въ Паранѣ фабрики жадной нема, все треба зъ далека черезъ море спроваджувати. Кожда рѣчь оплачуе на границѣ дуже високе цѣло, а нѣмъ дѣйде на кольоніи, то цѣна за кожду рѣчь такъ наросте, що у насъ бы чотыры разы бѣльше за тотѣ грошѣ накупивъ. Отъ проста сокира, що у насъ

за 40—50 кр. купити, тамъ коштує три тисячъ вѣснѣ согъ райсовъ, що на нашій грошъ вынаде близько чотыры зар. Плати кольоністо!

Нѣхто въ Паранъ не видѣвъ, щобы ся галицкїи кольоністы напращу добре мали — и не зобачить; тѣлько въ давнихъ кольонїяхъ подъ Куритибою, где блисше до свѣта, где безустанно переходать еще новїи емигранты, тамъ гденкїи кольоністы доробили ся гдеякого наєтку. Вздогатили ся тыни бѣдакани, котрї черезъ Куритибу переходать на кольонїи. Але, якъ не буде бѣльше дурныхъ, щобы вѣхали на кольонїи до Параны, то и тѣ кольоністы подъ Куритибою скапанцїють.

Були тамъ въ Паранѣ на кольонїи мудрѣйшїи вѣдъ Русинѣвъ и Мазурѣвъ; було 6.000 Нѣмцѣвъ, котрї пробували ся поселити въ лѣтахъ тысячъ вѣснѣсотъ сѣндесятѣмъ третѣмъ, четвѣртѣмъ, але тотї скоро провѣдали, що варта цѣла Парана, и покинули сѣ. Пѣшли дальше до Аргентины, тамъ знайшли добрїи землѣ, свѣтъ отвертїи, и тамъ ся красно загосподарували.

Впрочѣмъ, еще разъ кажу, теперъ и до того добра не пускають, лише вѣдъ разу тягнуть нашихъ на роботы до плантацїи.

На останку найсумнѣйша сторона вѣдѣ до Бразилїи: се втрата жита або здоровля. Вже въ дорозѣ моремъ вѣдъ берега Италїи до берега Бразилїи, котра трѣває три тыжднѣ. приходить ся гѣрко протерпѣти. Кровава то дорога. Хто не вѣхавъ на морю, дѣстает морскои хоробы, котра обивляе ся сильными и надзвычайно прикрими вонїтами. Вѣдъ того нѣхто не вѣльнїи. Тобы само про себе еще не велика бѣда була. Але выобразїть собѣ кѣлькасѣтъ люда, зѣпханныхъ якъ сѣледцѣ въ бочцѣ до одном сазѣ подъ покладомъ, где

ложка колькома поверхами одно надъ другимъ, а не рядами ледво перейти можна, и колькасоть тыхъ западес на разъ на морску хоробу: выобразътъ собъ дальше три тыжднъ дороги нечувано горячом, боже то ся прецвнъ черезъ ровникъ переждмас; якій тамъ обрыдливый смордъ въ томъ хлвзъ людскѣмъ, яка страшна задуха, що за водражающій брудъ. Среди такого оточена нѣхто не годенъ бути здоровый. все жовкнуть, хорвѣть, а слабшій и дѣти и гинуть.

Наконецъ привжджають емигранты до Рио Жанейро, головнаго мѣста (столицѣ) Бразиліи. Тутъ одалеки вѣдъ самого мѣста на одномъ островѣ побудованый готель для емигрантовъ, въ котромъ ихъ перетримують ажъ до вѣдослана на мѣсце призначена. Той готель въ столицѣ — на очахъ цѣлаго свѣта — отжежъ зъ емигрантами обходять ся добре и живлять ихъ несогѣрше. Въ дальшомъ описѣ подаю выинки зъ книжки очевицця Генпеля, котрый вразъ зъ Дромъ Семирадскимъ вѣздили до Бразиліи придивляти ся, що ся тамъ зъ емигрантами дѣе. Они задивляють ся на Парану, яко на „пятый край Польщѣ“ и диятого не одно рожево нѣе представляе ся; тымъ больше цѣкавы факты, котры они ствердили.

Отжежъ пише панъ Генпель въ своихъ нотаткахъ подорожныхъ: „Коли въ роцѣ минушомъ въ Цвѣтн свѣжо прибувшій емигранты почали умирати на жовту фебру въ нездоровомъ портѣ Рио Жанейро, перенесено ихъ на часъ заразы до Пинейро, въ горы, до мѣсцевости майже зовсѣмъ здоровои“.

Въ тѣй „здоровой“ мѣсцевости, якъ ся довѣдуемо вѣдъ п. Генпеля о колькадетать вершѣвъ дальше: „Дѣти дробныи вымерли тутъ майже все, 100 зъ горою и то

въ протягу нѣсаца“. „Пошино вѣчно треваючи.... — жостокъ фебри. есть столица Рио Жанейро уважана яко мѣсце спасенія, и той, що ся тутъ зъ плантацій кавы доставъ, уважае ся за спасенного... Много людей хорует и умирае... Безустанно спотыкаю ся по улицахъ Негровъ, разносячихъ труины на головахъ, омнібусы похоронныя, котры, вдуци бѣгцемъ, вывозятъ умерлыхъ на центаръ“. „Зо всѣхъ емигрантовъ, котры зѣстали въ Рио Жанейро — бѣльшая часть выире або вынесе ся где ниде...“.

Домъ для емигрантовъ въ нишѣмъ мѣстѣ Санъ Паульо и порадокъ въ нѣмъ уже не подобный цѣлкомъ до такогоя дому въ Рио Жанейро. „Всюда вже вѣдъ входу залѣтае нестерпный сморѣдъ. Задуха, брудъ, обрыдливыи сопугъ пригадуютъ подорожъ морску на корабли. Въ кутѣ одной салѣ кѣлька жѣнокъ емигрантовъ, котрыхъ чоловѣки лежатъ въ шпиталахъ. Въ другой салѣ двѣ родивы свѣжо прибувшыи. Ледво два дни суть въ Бразиліи, а вже ся зле наютъ, не можуть ѣсти тон ѣды, що имъ тутъ даютъ, того мяса сушеного, тыхъ рыбъ смердчихъ. Скаржатъ ся и суть въ розпуцѣ, зъ громадою хорыхъ дѣточокъ, безъ гроша, въ чужбѣмъ краю!“

Домъ емиграційный въ Сантосѣ: „Повно ту бруду, сморѣду, ще гѣрше якъ въ Санъ Паульо. Повсюдно скаржатъ ся на климатъ, котрый ту — въ тѣмъ гнѣздѣ жостокъ фебри — есть убійчий. Емигранты проклинаютъ Бразилію и тыхъ, „що єѣ возобили...“. Нашии господаряи не може ся въ головѣ помѣстити, коли въ костелѣ видѣть пса, або коли видѣть кого зъ папирсомъ — що тутъ есть звычайне; видко, нема ту Пана Бога, кажутъ“.

Домы емиграційны въ самой Паранѣ въ Куритябѣ представляютъ ся о скѣлько можна еще гѣрше. „Всѣ

*

емігранты мѣстять ся на підлозѣ, а невѣсты показують намъ зъ плачемъ тонкій, здертія рогожѣ, на котрыхъ нусать спати въ брудѣ и робацтвѣ. Гдѣкотрѣ чекають тутъ вже 3—6 мѣсяцѣвъ на вызначеній колоніѣ, дробныхъ дѣтей найже не видко межи ними. Найстрашнѣйшій видъ представляе однакъ третій дѣмъ еміграційный, тутъ мѣстять ся 940 емігрантовъ; сплять оденъ надъ другий трона рядами цѣлкомъ якъ на кораблѣ! повѣтре страшне, хорѣ лежать межи здоровыми, мати родить при умираючѣмъ; то не выдумка, то фактъ! Що день выносятъ звѣдси 4—5 трупѣвъ.

Колоніи надъ рѣкою Ігуассу въ Паранѣ. „Смертельность на колоніяхъ есть досить значна. Вѣдъ марта до вересня, отжежъ черезъ пѣвъ року, умерло (лишень въ Ріо до Патосѣ) 30 особѣвъ. Черезъ оденъ рокъ умирае въ колоніяхъ въ Паранѣ бѣльше якъ десята часть емігрантовъ! Свѣло сказати можна, що въ домахъ еміграційныхъ и тутъ на колоніяхъ, умирае до року 20—25%“. А що буде дальше? Не треба жадной свѣлости до того, чтобы предвидѣти, що тѣи колоніи змарнѣють не лише задля великой смертельности але такожъ зъ браку условій економічного розвитку.

Ріо Негро. Зъ опису цѣлого ряду страшныхъ и до глубины сердца потрясаючихъ видѣвъ, якѣ довело ся бачити Гемпльови и єго товаришамъ на колоніяхъ въ околлицѣ мѣста Ріо Негро, підношу видъ колоніи Санъ Педро. „Черезъ вѣковѣчный, велитный лѣсъ тягне ся прорубана проста лінія, досить вузка; дерева повѣдсувано с стѣлько, що можна перейти яко тако по выдоптанѣй трошечка стежцѣ. (Та лінія має представляти будущу дорогу, лѣсъ по обохъ сторонахъ грунта для колоністѣвъ). На право вѣдъ той дорѣжки стоять двѣ буды. То мешканя колоністѣвъ. Передъ одною —

прикритий якимсь старимъ лахомъ лежить въ тнѣ, непритомный зовсѣмъ молодой еще чоловікъ. Бсть то Яворскій зъ Варшавы, робѣтникъ изъ фабрики Шперлінга. Молода жѣнка зъ маленькимъ сыномъ на руцѣ, залята слезами, сидить надъ нимъ. Въ будѣ не мають нѣчого иншого якъ одробину чорного гороху. Зъ тон глушѣ лѣснои треба ити по живнѣсть 46 кильометрѣвъ (= 6 миль)!

Въ другой будѣ побѣчь баба зъ дочкою, обѣ хорѣ, доперва вертають до здоровя; кѣльканайцати лѣтний хлопака лежить пѣдъ будою зъ животомъ здутымъ якъ гора; жѣнки ледво можуть говорити, такъ суть ослабленѣ. Гдѣжь чоловікъ, пытаемо. Чоловікъ вже пару дней тому пѣйшовъ „по живло до Ріо Негро и доселѣ его не ма“. Въ Ріо Негро надыбали Генпель и Семирадскій въ баракахъ 1952 люда емигрантѣвъ, мореныхъ голодомъ, окраданыхъ черезъ урядникѣвъ, мученыхъ рѣжними горячками, тифомъ и умираючихъ якъ мухи. „Хотячи ся докладно перекопати, кѣлько офѣръ похлонула ту вже бразилійска земля, кѣлько злочинствѣ сповнили урядники, пѣшлисьмо на цвинтарѣ. Тутъ грабарѣ, Нѣмецъ, показавъ намъ 134 могилъ нашихъ емигрантѣвъ, свѣжо усыпанныхъ въ протягу кѣлькохъ мѣсяцѣвъ, коли ту зачали „кольонізувати“ на цвинтари; бо „дѣйстно бѣльше ту трупѣвъ спочивае, нѣжь въ цѣлой осадѣ примѣщено кольоністѣвъ.“ Хтожь счислити, кѣлько ихъ вымерло, нѣмъ дѣйшли до Ріо Негро, або кѣлько ихъ вымере уже на кольоніяхъ? Бо пѣсля всего, що експедиція Семирадского дѣйстно видѣла, и що иншій подорожники подають, на кольоніяхъ такожь мрутъ люде якъ мухи. Климатъ тамъ, видко, есть для нашихъ людей убійчий, хотъ въ мень-

шоб
дол

вже
пусти
таці
въ
—
кора

зъ с
собѣ
люды
мени
що е
рѣвна
зъ т
вого,
лобы
котр
байка
опѣку
згине
Та е
гладк
все т
троха
прож

не-
то
пер-
уцъ,
ють
тон
рбвъ

орѣ,
тнѣй

якъ
осла-
пару
селъ
емн-
ныхъ
ныхъ
ухи.

охло-
вствъ

гра-
емі-

нѣся-
; бо
нѣжъ
въ."ъ

ли до
нѣхъ?

ствѣ
кольо-
танъ,

ненъ-

шбмъ степени якъ на берегахъ моря або въ болотнистыхъ долинахъ рѣкъ.

Таке то пекло на колоніяхъ въ Паранъ; але нынѣ вже на колоніи, еще разъ повторимо, цѣлкомъ не пускають; лише высылають людей на роботу при плантаціяхъ кавы въ климатъ еще горячіишій и нездоровіишій, въ условія безъ порбвнаня гѣршій, якъ на колоніяхъ. — Бѣже чоловіче до Бразиліи, бо та дармо перевезуть кораблемъ!

Кудажъ ся кинути?

Передовсімъ кождий, що зважить ся на еміграцію зъ свого краю, мусить се добре знати, що той, що собѣ на рѣдній землі не умѣе рады дати, межи чужими людьми, въ иншихъ зовсімъ обставинахъ житя, еще менше може надѣяти ся доброго поведженя. То правда, що есть на свѣтѣ краѣ, котріи ся знаходять въ безпорбвнаня лучшихъ вѣдъ нашего обставинахъ, але чтобы зъ того скорыстати, треба чоловіка поворотного, цѣкавого, дуже пильного, зъ желѣзною волею, тай еще здаобы ся, чтобы хоть троха знавъ языкъ того краю, до котрого ѣде. Дурный а лѣнивый то ино въ рускихъ байкахъ добре выходитъ и якусь чудесну надъ собою опѣку має, — а на широкѣмъ свѣтѣ, въ дѣйствости, згине якъ руда мышъ, еще скорше, якъ у себе въ дома. Та еще и то скажу, що выкруты вѣдъ роботы и языкъ гладкій, котрыми у насъ по селахъ, хоть нужденно, але все таки прожити ся можна, на широкѣмъ свѣтѣ анѣ троха не поплачуютъ. Тамъ анѣ одной години тымъ не проживешь.

Що значить работа и якъ треба робити, чтобы до-

робити ся, о томъ богато знали бы сказати тѣ, що вѣдали до Америки (до Сполученыхъ Становъ) на роботу. Тамошній робѣтникъ живить ся мясомъ, товстыми сырени але и робить за кѣлькохъ галицко-рускихъ робѣтниківъ. И нашій живлячи ся тамъ безъ порѣвнаня лучше выробили въ собѣ силу и охоту до работы, такъ, що по кѣлькохъ тыждняхъ вже мало що не дорѣвнювали тамошнимъ робѣтникамъ. Прикладъ тысячъ нашихъ „Американовъ“ довѣвъ заразомъ, що надзвычайно мала выдатность работы господаря у насъ походить зъ недостаточного вѣдживлюваня ся и зъ того, що дуже низька плата за роботу знеохочуе до неѣ. А побѣмъ люде привыкають до дни робучого, въ котромъ есть три чверти спочинку а лише четвертина работы, — и дальше вже и на власномъ поли самѣ себе такую работою ошукують. Здае имъ ся, що вѣгде на свѣтѣ и бути инакше не може.

Колижъ трифѣть ся работа поплатѣйша, якъ при будовѣ желѣзницъ, то намъ нашій оглянуть ся, а похоплять ся, яка то мае бути работа, то вже заскочуть Мазуры и Италиане а нашій лише дивлять ся и дивуютъ. Отъ и теперъ при будовѣ желѣзницъ Тернополь Острѣвъ-Галичь кто робить? Мазуры, Чехи, Италиане, словомъ всѣ, лише не нашій. Ставали тамъ декуда и нашій. отъ в. п. кѣлькохъ зъ села Купчинець. Робили они цѣлый тыждень по своему подпираючи рыскалыми бородами и забавляючи ся безконечными розмовами. И що ся показало при тыждневомъ обрахунку? Ото чужій зробили тѣлько, що имъ за день выпало платѣ по риньскому и бѣльше, а нашій заробили по 14 кр. на день!! Розумѣе ся, що такихъ робѣтниківъ предприемцѣ анѣ видѣти не хотять, бо они шусать роботу выкѣнчити на означеный терминъ. А прецьмъ такій самѣ люде, що тутъ заробляють по 14 кр.,

якъ ихъ судьба кинула до Америки, где иншои плати нема, лише вѣдъ штуки (на аккордъ, не вѣдъ дна, лише вѣдъ того, що ся зробить), заробляли тамъ по ивстрети риньского дежно. Отъ то такъ: якбысьте хотѣли чоловіка научити пловати на плытонькѣй водѣ, то не схоче порядно веслувати руками и ногами. буде ся вамъ вышавляти, буде ся бавити, и не научилибысьте его пловати анѣ за рѣкѣ; — але киньте его на глубину воду, где нема часу мудровати, ино треба вѣдъ разу пороти руками и ногами воду. бо инакше смерть чекае, — о! то побачите, якъ вѣдъ буде брати ся щиро до плованя. Галичина то та плытка вода а широкій свѣтъ, то глубьнь, въ котрой або будешь пльвѣ або згинешь! Нехай же ся не пускае на ту глубьнь той, що пловати анѣ трошка не умѣе.

Страшный досвѣдъ зъ Бразилію, котрый до теперъ коштуе жита кѣлька тысячей людей а руины зъ кѣлькадесять тысячь люда изъ Галичины, поучивъ о томъ, що не можна пускати ся на слѣпо, зъ завязанными очима хоть бы до пекла, кобы ино зъ дому. Треба мати докладный вѣдомости о краю, до котрого выбираешь ся на емиграцію. — Особливожь тогда, коли хто выходитъ зъ краю, щобы освѣсти на грунтѣ въ чужинѣ, той мусить знати, якій тамъ 1) кліматъ, 2) якій землѣ 3) оставины господарскій, цѣны головныхъ продуктовъ господарскихъ якъ збѣжь, худобы, масла, сыра и ин. якій комуникаціѣ, якій збытъ продуктовъ (продажъ), тамошный способъ управы рѣлѣ, 4) якій стосунки кредитовѣ, 5) яка суспѣльностъ, яке правительство, чи розумне и справедливе чи ошуканьче и разбишацке якъ въ Америцѣ полудневѣй. (Бразилія, Аргентина) и т. и.

А що каждый зъ тыхъ краевъ, до котрыхъ люде тягнутъ ся на колоніи, есть величезный, а гдекотры

зъ нихъ якъ Сполучені Станы, Канада, Сибирь такъ великій якъ всѣ европейскі державы разонъ, повисшій обставини въ рѣзнихъ частяхъ рѣзній бувають, тожь треба докладно знати где, въ якій околицѣ порадио бы було осѣсти. Въ посѣлостяхъ російскихъ въ Азіи, въ котрыхъ зо двѣ Европы бы ся помѣстило, есть климатъ такъ рѣзній, що на полудни бавовну управляють, а на півночніймъ входѣ земля сподомъ черезъ цѣлий рѣкъ замерзла а въ сѣчню духъ мерзне въ повітря.

Зъ краївъ, котрі ся колонізують, можуть входити въ рахубу: 1) Аргентина, 2) Австралія, 3) Канада, 4) Кавказъ, 5) Полуднева Сибирь, 6) Сполучені Станы.

Аргентина. Та сама дорога до неи, що до Бразиліи, лишень еще трошка дальше. Климатъ безъ порівняня лучшій и відповідившій для нашихъ людей, якъ въ Паранѣ бразилійскій. Подъ горами Кордилерами такій якъ на нашомъ підгірью, на Пампасъ близне моря атлантицкого такій якъ на Украинѣ. Землѣ такожь безъ порівняня лучшій якъ бразилійскій, наприкладъ землѣ на степахъ аргентинськихъ въ півночніймъ не гірніймъ водѣ черноземлѣ украиньскои. Гандель збѣжемъ бѣльше оживлений, и починає ся уряджувати на ладъ півночно американьскій. Аргентина уже теперъ вывозить близько 15 миліонѣвъ кѣрцѣвъ пшеницѣ рѣчно (1893 р.) а есть всяка надѣя, що зъ кождимъ рокомъ число тов буде рости. Худобы за для дуже далекого вѣддаленя (мѣсяць вѣзды кораблемъ) не може зъ користею для себе вывозити до Европы, такожь битіи штуки (мясо) замороженій, хоть пробовано везти до Европы, однакъ трудно, щоби подѣ тымъ взглядомъ могла шѣрати ся коли Аргентина зъ краями безъ порівняня близшими, якъ Канада, Спо-

акъ
сшй
ожь
бы
зш,
зсть
вля-
езь
по-

дити
ада,
аны.
Бра-
по-
одей,
рани
моря
безъ
в на
чор-
нвле-
аме-
нзко
зсть
буде
всаць
выво-
женй,
щобы
итина
Спо-

лучей Станы а колись; якъ буде укѣнчена желѣзница сибирска, зъ полудневою Сибирю.

За для того дуже великого вѣдаленя вѣдъ Европы цѣна збѣжа и худобы на мѣсци суть дуже низькй; а господарѣ великихъ зыскѣвъ зъ морга не мають. До того грошѣ аргентиньскй, якъ и бразилійскй, теперь въ Европѣ мало вартѣ, и мало що за велику суму тамошнихъ грошей дѣстати можна. Правительство аргентиньске, то значить урядники тамтѣшй не богато утѣкли вѣдъ бразилійскихъ.

Емигрувати до Аргентини бувъ часъ до року 1890, бо до того року правительство тамошне попирадо кольонизацію и перевозило емигрантѣвъ дармо або за знижену цѣву. Але вѣдъ того року кождѣй, щобы хотѣвъ тамъ вхати, мусѣвъ бы величезнй кошты такъ далеком подорожѣ самъ повести. Кольоній нашихъ въ Аргентинѣ не ма — о емиграціи до Аргентини не може бути мовы.

Австралія. Значно дальша вѣдъ насъ, якъ Бразилія и Аргентина зъ той причини кольонизація тамтуда звернути ся не може. Правительство тамошне аиъ даремного перевозу аиъ за зниженою цѣною не подае. Цѣны робѣтника высокй. Языкъ англійскй. Правительство англійске.

Канаду и Сполученй Станы обговоримо разомъ, бо дорога до нихъ однака и богато зъ собою воспѣною мають. Канада граничить на цѣлой широкости Америки пѣвнѣчной, вѣдъ океану Атлантицкого до океану Спокойного зъ Сполучеными Станами. Въ загалѣ климатъ въ замешкалой части Канады зимнѣйшй, якъ въ Сполученыхъ Станахъ, хотъ деякй провинціи Канады якъ Колумбйя и полудневе Онтарио мають далеко да-

годявѣншій и пѣдъ всякимъ взглядомъ лучшій климатъ якъ Станы Дакота, Миннесота, Монтана и вѣшій.

Насъ обходять наибѣльше тотя рѣжниця, що Сполученій Станы густѣйше заменкавѣ и дарно землѣ тамъ нѣгде не дають, пѣдчасъ коли Канада надзвычайно мало залюднена, саме теперъ кольтовѣзуе ся и одержуе ся тамъ землю вѣдъ правительства за дарно.

Нынѣсть Канада одинокииъ краемъ на свѣтѣ, въ котромъ дѣстаетъ кольтовѣста землю и то въ значимѣ просторѣ за дарно, и въ котрииъ кольтонѣзация добре уладжена правильно и зъ пожиткомъ для осадникѣвъ поступае.

Въ Сполученыхъ Станахъ, котри намъ уже не повинна, божъ тѣлько люда вѣдъ насъ ѣздило тамъ на заробки. можна въ деякихъ Станахъ дѣстати землю еще дуже дешево, бо за колька або кольканайцять долларѣвъ*) за акръ**). Тѣлько що тамъ вже купюю осѣдати не можна, але бѣльше поодинокю. Въ такихъ условѣяхъ може втримати ся лише такий, що знае добре по англѣйски, и самъ потрафить собѣ изъ всѣиъ дати раду, чи то зъ продажею продуктѣвъ господарскихъ, чи зъ купномъ и спровадженнямъ зварядѣвъ господарскихъ або одежѣ и т. и. Въ Сполученыхъ Станахъ, въ котрихъ образоване народне найвысше изъ цѣлого свѣта стоять, суть гдеякии особливости, дуже корыстнѣй. Попередъ всего нема пано, нема господаря, нема жида, такого якъ у насъ, есть лишь самѣ обывателъ державы, котри цѣнятъ ся пѣсля выдатности ихъ працѣ, и пѣсля наетку добутого працею. Але тамъ нашъ чоловѣкъ,

*) Долляръ около два и пѣвъ злр.

***) Акръ = 40 арѣвъ = трешка бѣльше якъ двѣ третны корга.

яко самостійний предпріємець чи господарь, мустьъ бы выдержати вспѣвзаводництво (соперництво, конкуренцію) иншихъ народѣвъ, о много водъ нашего сильнѣйшихъ, проворнѣйшихъ и способнѣйшихъ. Впрочемъ въ Станахъ кожда народнѣсть неслыхано скоро вынародовлюе ся.

Канада есть такъ велика, якъ цѣла Европа але только полуднева еѣ часть вздовжь границъ зъ Сполучеными Станами надае ся подъ управу збѣжа. Въ той полудневѣй части лежать слѣдующій провинціи: 1) Квебекъ, 2) Онтарио, котрѣ яко тако суть залюдненѣ, а дальше тѣм, въ котрыхъ дають вѣльній грунта т. е. 3) Манітоба, 4) Саскачеванъ, 5) Ассінібой, 6) Альберта, 7) Колумбія, та уже надъ Оцеаномъ Спокойнымъ. Цѣльска Канада має о 1 $\frac{1}{2}$ міліона менше люда, якъ наша Галичина и то больше якъ три чверти тон суми меншае въ Квебекъ и Онтарио.

Кожда провинція Канады має свою власну управу, а цѣла Канада належить до Англіи, однакожь власть Англіи надъ Канадою есть дуже маленька. Канада есть найже совсѣмъ самостѣйна.

Якъ въ Сполученыхъ Станахъ, где одно мѣсто Чикаго больше на свои школы выдае, якъ наша цѣла Галичина, такъ и въ Канадѣ школы суть досконаліи. Въ пѣвнѣчній Америцѣ взагалѣ школы суть того рода, що хто скѣнчить тамошну школу людову есть чоловікомъ образованимъ и може достигити хоть бы якого уряду.

Почты суть тамъ въ кождѣмъ селѣ; зъ найдалшого закутка Канады листъ писаний до Львова ишовъ 17 день.

Клімать въ рѣжныхъ частяхъ Канады рѣжный, въ провинціяхъ, въ котрыхъ дають вѣльній грунта, дуже подобный до нашего клімату, лишень по большѣй части

зими бувають еще острійші. То зимо вправдѣ не есть таке прикре якъ въ Европѣ; бо морозы тамъ всегда сухі, але термометеръ по ббольшой части показуе низшу, вѣсцани значно низшу, температуру якъ у насъ. То зимо власне встринувало до недавна (ниенно такъ довго, поки були вблній земля въ Станахъ) якшій на морозъ народы вбдъ кольтонизаціи Канады, тымъ ббольше, що одна компанія торгуюча футрами (Hudson-Bay Company), до котрой той цѣлий куць свѣта належавъ, старала ся всякими способами и пересадними вѣстями вбдстрашувати людей вбдъ осѣдана тамъ, щобы ихъ футраный гешееть не попусувъ ся. Въ послѣднихъ лѣтахъ однакъ ожививъ ся дуже рухъ емиграційный, особливо изъ Сполученыхъ Станбвъ идуть господарѣ, котрымъ на ихъ грунтахъ вже уроджай почали меншѣти. Для насъ того зимо якъ разъ може бути запукою повождена нашихъ кольтоній, бо якшій на зимо народы отягають ся зады него, и тамъ вѣколи вбдъ нихъ густо не буде. Итальянѣ анѣ Французѣ тамъ не пбйде, Англікѣ досыть неохотно, тблько Нѣмецѣ, Шкотѣ, Шведѣ и Янкесѣ зъ Сполученыхъ Станбвъ зрушили ся теперъ до Канады. Але такого твёрдого народа, котрому оденъ кожуль а часто и одній чоботы на всю родину мусять выстарчити, що въ трѣскучій морозы перейде ся зъ розпятою на грудехъ сорочкою и вѣчо му ся не стане; такого тамъ нема анѣ одного. Морозу нашъ господарѣ не ббоятъ ся, коли мае подостаткомъ опалу своего власного, а може набити собѣ зайцѣвъ та лисбвъ на футро для себе, кблько ему ся лише сподобав. Тамъ вѣхто не мае особныхъ привілеѣвъ на польоване и рыболовство а звѣрина и рыба и лѣсъ належать до господарѣвъ.

На комуникаціи то есть дороги рбжного рода кладуть тамъ дуже много гроша, якъ и въ Станахъ

Сполученыхъ. Желѣзныя дороги суть всюду, где суть якыя осады, а то по просту для того, що тамъ напередъ будутъ желѣзницю, а потѣмъ доперва люде вздовжъ ней осѣдаютъ. Есть одна славна желѣзница вѣдъ океану до океану, котра ся тягне впрость черезъ 5.767 миль англійскихъ, а вѣдъ ней розходятъ ся въ право и въ лѣво вѣднуги. Всѣхъ желѣзницъ есть въ Канадѣ на 15 тысячей миль англійскихъ*) Канада навъ досконалыя водныя комуникаціи и на удосконалене тыхъ комуникацій вложено дуже много конитѣвъ. Тымъ власне Сполученыя Станы и Канада бѣють Европу, що своими комуникаціями скоро, акуратно и дуже дешево кидають свои продукты на европейскій торги. Тоты провинціи Канады, въ котрыхъ даютъ дармо землю колоністамъ, продукують при 200-тысячной людности 55 миліонѣвъ бушлѣвъ збѣжа рѣчно**). Промыслъ Канадскій развивае ся дуже хорошо, и тутъ много люда, котры не затруднены зъ якои небудь причины при рѣльництвѣ дуже высокы, якъ на нашыя стосунки, знаходять заробки. Платня робѣтника пересѣчно еще высша якъ въ Станахъ Сполученыхъ. Самы тартаки достарчаютъ рѣчно продуктѣвъ въ вартости 125 миліонѣвъ злр., мѣлны за 128 миліонѣвъ злр., фабрики сыра за 25 миліонѣвъ злр., фабрика обуви за 47 миліонѣвъ злр. а цѣлыи рядъ иншихъ галузей промыслу такожь причиняе ся до богатства краю въ вѣдповѣднѣй степени. Вартѣсть продуктѣвъ промыслу Канадского выносила въ р. 1891 оденъ миліардъ***) злр. Крѣмъ рѣльництва вѣдзначае ся Канада

*) Миль англійска троха менша якъ четверть нашей миль.

***) Бушоль = четвертка на 9 гарцѣвъ.

***) Миліардъ = 1000 миліонѣвъ.

передовсімъ своимъ лѣсами, багатствомъ рыбъ и копальнями. Самыхъ рыбъ выносятъ зъ Канады за 23 миліонівъ злр. рѣчно, не рахуючи вартости того, що споживає ся на мѣсци.

Парубокъ при господарствѣ бере крѣпкъ удержаня звыжъ 60 злр. мѣсячно, а найнятій на живса навѣтъ до 100 злр. мѣсячно вразъ зъ удержанемъ. Розумѣє ся треба умѣти робити по англійски, и говорити по англійски або бодай по нѣмецки, бо въ Канадѣ дуже богато колювій нѣмецкихъ.

Якъ въ Сполученыхъ Станахъ такъ и въ Канадѣ тутейша такъ звана интелігенція не здає ся на нѣчо, бо тамъ въ кождой галузи мають своихъ далеко способнѣйшихъ и лѣпше выобразованыхъ.

Интелігентный чоловікъ вѣдъ насъ, якбы тамъ приѣхавъ, а не хоче зъ голоду згинути, мусить ся сейчасъ брати до простои работы, и. пр. улицы замѣтати, камѣне товчи, при чѣмъ простый господарь болше вѣдъ него заробить, отжежъ пѣсля американьскихъ понятій болше „вартъ“ якъ такий интелігентъ. За то для людей робучихъ Канада а до недавна и Сполученій Станы дають нерѣвно лучший условія житя якъ Европа.

Рѣльникъ въ Канадѣ одержує вѣдъ правительства 160 акрѣвъ (= 113 моргѣвъ землѣ) за дармо, платачи лишень за помѣръ и за вписанє 10 долларѣвъ с. в. около 25 злр.

Цѣлый край тамъ подѣлений на квадратой секціи по 640 акрѣвъ, рѣльникъ зъ родиною або ино поодинокій мужчина powyше 18 лѣтъ отримує чвертку такои секціи. Кожда секція має свое число. При желѣзницѣ на 4 милѣ зъ одного и другого боку, секціи

непаристо позначені належать до желѣзницѣ, и суть въ менше замешканихъ сторонахъ продаваніи по 3 доллара за акръ на раты въ 10 лѣтахъ. Паристо значеніи належать до правительства и тѣи суть роздаваніи. Дальше вѣдѣ желѣзницѣ все належить до правительства.

Патентъ на власнѣсть отримує осадникъ по трехъ лѣтахъ, коли выкаже ся, що тамъ дѣйстно осѣвъ, принайменше по 6 мѣсяцѣвъ въ року сидѣвъ, збудувавъ собѣ яку такую хатину, и зѣоравъ троха ґрунту.

Стати господаремъ на 113 моргахъ ґрунту, то выдасть ся не одному щастемъ, о якимъ анѣ снити бы не смѣвъ. Що се при розумнѣмъ зѣорганізованю еміґраціи осягнути ся дасть, се жадному сумнѣвови не улягає. Однакъ есть цѣлий рядъ условій, котрѣ ограничують можнѣсть доступленя сего щастя для невеликого числа нашихъ людей. Передовсѣмъ далека дорога, котра въ сумѣ коштувати буде мало що не 150 злр. вѣдѣ особы. Правительство канадійске не дає на дорогу въ регулѣ жадной пѣдмоги и треба єѣ власнымъ коштомъ вѣдѣувати. Дорога та треває черезъ море тыждень, а желѣзницями въ Европѣ и въ Канадѣ зо пять день. Небуваліи пускати ся самопасѣ не можуть хѣба цѣлыми купами пѣдѣ проводомъ чоловіка, свѣдомого способѣвъ подорожи и азыка хотѣбы нѣмецкого.

Щобы можна ся утримати на наданѣмъ ґрунтѣ потреба мати еще и по приѣздѣ грошей бодай на стѣлько, щобы ся пережити до першого уроджаю, щобы купити собѣ волю до плуга и знаряды господарскіи або бодай заплатити осѣлову вже суевѣдови за зѣоранє степу (преривъ). Першій кольоністы, котрѣ тамъ пѣйдуть мусять мати по приѣздѣ по колькасотъ злр. на родину. Пѣзнѣйшій будуть моґли ити и зѣ меншою далеко сумою,

стаючи у давнѣйшихъ колоністівъ на работѣ, а по привченію ся языка тамошного, такожъ и у иншихъ — по роцѣ зароблять собѣ стѣлько, що вже будуть могли самѣ на себе грунтъ взяти.

Впрочѣмъ въ першихъ часахъ всѣ по работахъ господарскихъ будуть заробляти чи въ лѣсахъ, чи въ копальняхъ, чи коло желѣзниць для придбаня собѣ капіталу.

Неодному здавати ся буде, що маючи тутъ господарство вартости кѣлькасотъ до тысяча злр., господарь и въ Галичинѣ добре живе и не потребує емігрувати. Порахуймо. Три а найбѣльше чотыри морги поля середной якости, хата зъ обѣйствѣмъ и урядженѣмъ господарскимъ представляє вартѣсть 1000 злр. и за таку суму збути ихъ можна, если єсть купецъ. Середне господарство єсть два разы бѣльше, а кѣлько оно чистого доходу приносить, тѣсьмо вырахували на початку сей книжочки, на пѣдставѣ урядовыхъ датъ статистичныхъ. Тымъ одже, що кричать, що господарь маючи господарство вартости 1000 злр. уже добре собѣ живѣ, можнабы лише пожелати такого добра!

Нато знову, чтобы выправляти на колонізацію т. є. на осадництво на грунтѣ людей, котрѣ прибувши на мѣсце не мають нѣчого, ва то, кажу треба або людей несумлѣнныхъ або глупыхъ. Одробина застановлена выстарчила бы, чтобы порозумѣти, що чоловікъ безъ жадныхъ средствъ, голѣвручь, до господарства брати ся не може. Нынѣ яко усправедливлене, що людей высылает ся до Бразиліи, подають, що людей безъ средствъ гденде высылати не можна, — але помаганс до самоубійства, (бо еміграція до Бразиліи не єсть чинѣ иншимъ якъ самоубійствомъ) въ жаденѣ спосбѣ усправедливити ся не дастъ. Въ Бразиліи на капіталъ по-

по
—
гли
ахъ
въ
обв
спо-
дарь
ати.
се-
спо-
таку
го-
стого
сен
ныхъ.
оспо-
, мо-
зацію
бувши
а або
стано-
овѣкъ
брати
ей вы-
едствъ
само-
въ ин-
успра-
тъ по-
3

трьбный до обнятя господарства не заробить, а лѣзти вѣдъ разу въ довги за купно грунту, за знаряды господарскій, за прожитокъ значить зъ горы зруйнувати ся. Кто не має нѣчого, той не може ся рушати зъ дому хиба на роботу замовлену.

Найлучшій часъ выѣжджати до Канады есть вчасною весною, бо тогда можна по занятю грунту посадити бараболю и вкинути троха збѣжа въ зѣоране поле. Пѣдъ лѣто може вѣхати лише той, що хоче найняти ся па жнива и заробити гроша на своѣ будущее господарство. Въ осени пѣдъ зиму не повиненъ ся нѣхто до Канады пускати, бо работы не легко знайде, и лише дурно на проживлене себе черезъ зиму буде выдавати грошѣ, може послѣдній.

Вже вѣдомо, що въ такъ великомъ краю якъ Канада и климатъ и землѣ бувають дуже рѣжнѣ. На що лѣпше, въ одной тѣлько провинціи Канады, въ Колумбѣи надъ берегомъ моря майже безустанно падають дощѣ, а въ серединѣ того краю е околицѣ такѣ сухѣ, що треба грунту наводнювати хиба, бо инакше нѣчого бы зъ браку вовхкости робити не могли. И въ иишихъ провинціяхъ Канады н. п. въ Ассинибоя есть околицѣ, где такъ мало дощу падае, що управа збѣжа цѣлкомъ непевна, въ иишихъ знова на ширѣмъ степену (преривъ) и глубокии студнями годѣ ся дѣбрати до воды; въ иишихъ климатъ дуже острый, такъ що въ лѣтнихъ ночахъ трафляють ся приморозки, котрѣ шкодять збѣжу. Есть мѣстцями величезнѣ просторы лѣсовѣ, то зновъ степы безмежнѣ, а есть и край мѣшаный; лѣски перемѣшанѣи зъ сѣножатями и степомъ. Въ одныхъ околицияхъ саму лише пшеницю, неразъ по кѣлька лѣтъ на одномъ и тѣмъ самѣмъ поли сѣють, въ иишихъ больше ховомъ худобы ся занимають.

Однимъ словомъ можна зроби́ти щастя зъ невеликимъ капіталомъ а можна и знищити ся выбравши не-догбдну околицю.

Отжежь для того, щобы першимъ кольоніямъ рускимъ заповнити повожденє, выбирає ся сего лѣта на живна выправа руска до Канады, зложена зъ Дра Олекова, професора господарства въ семинар. учит. у Львовѣ и двоухъ делегатѣвъ — селянѣ, котрї вду́ть яко вѣдоп-ручники господарствѣвъ, маючихъ гадку перейти на ко-льоніи въ Канадѣ.

Цѣлею выправы єсть простелити дорогу першимъ нашимъ кольоністамъ, указати имъ найтаньшїй способъ подорожованя, выбрати добру околицю, въ котрѣй роз-вѣй господарствѣ мавъ бы заповнену будучнѣсть, вы-зыскати всѣ полекшїй, якї правительство чи желѣзницѣ дають гдеколи тымъ емігран-тамъ, котрї умѣють ся о то постарати.

Для выправы а властиво для провѣдника євъ Ка-нада не єсть чужа. Що можна було довѣдати ся о ней чи то о земляхъ, о розселеню прерїй (стѣловѣ), лѣсовѣ и краю мѣшаного, чи о климатѣ, чи о стосункахъ рѣль-ничихъ, промысловыхъ и торговельныхъ, о урядахъ и управѣ краю, о условїяхъ кольонізаціи, се все высту-діовано не тѣлько зъ книжочокъ котрї правительство для информации емігрантѣвъ выдає, але зъ статистичного рочника Канады и зъ многихъ географичныхъ и еконо-мичныхъ науковыхъ праць о Канадѣ и зъ переписки зъ органами правительственными и самими кольоністами, освѣлыми въ Канадѣ. Ходить теперъ отжежь о огляненє власными очима, о выбрѣ околицъ и бѣльше подро́бне выслѣженє важнѣйшихъ точокъ, вѣдносячихъ ся до та-мошного способу загосподарованя, высоты потрібного

капі
влѣ

над
пик
мат
всѣ
пов
Они
ся
По
дан
вѣд

гра
пок
хот
па

але
ли
10
роз
так
Ал
лѣ
ся
льс
ко
мо
ко
на
по

капіталу и въ загалъ всего, що на жите кольоністы влѣяти може.

Делѣтаты селяне лишаютъ ся на сей рѣкъ въ Канадѣ и будутъ ся удержувати зъ заробѣткѣвъ, проводникъ выправы поверне пѣзною осеню. Делѣтаты будутъ мати способность пѣзнати обставины заробковѣ и о всѣмъ дуже докладно своихъ краянѣвъ, що ихъ выслали, повѣдомлять. Оба делѣтаты умѣють трошка по нѣмецки. Они будутъ заразомъ першими кольоністами. Доробивши ся гроша спровадятъ за рѣкъ свои родины вже на грунтъ. По поворотѣ проводника выправы появить ся справозданѣ зъ подорожи, въ котромъ всѣ практичнѣй пытаня, водносячѣ ся до Канады, будутъ подрѣбно обговоренѣй.

Такъ буде въ способѣ практичнѣй распочата еміграція на кольоніи, котра не може перейти въ дике покиданѣ своего и гоненѣ въ свѣтъ за щастемъ, вже хотѣбы для того, що каждый чоловѣкъ мусить на себе на дорогу выдати звыжъ 120 злр.

Еміграція на кольоніи буде отжежъ печисленна, але здорова и розумна. О ней на разѣ можуть думати лишень люде, котрѣ мають мастку вартости около 1000 злр. або небогато меньше. По при тѣй еміграціи розвинѣ ся до Канады еміграція часова на заробѣтки така, якъ була до недавна до Станѣвъ Сполученыхъ. Але та еміграція, котра буде зновъ жереломъ капіталѣвъ до подвиженя господарствъ въ нашѣмъ краю, може ся въ Канадѣ розвинути лишѣ опираючи ся о свои кольоніи. На першу роботу будутъ люде ити до своихъ кольоністѣвъ, божь тѣи на своихъ посѣлостяхъ 113 морговыхъ будутъ потребувати помочи рукъ людскихъ, котрыхъ въ Канадѣ бракъ, а робѣтники, привчивши ся на кольоніяхъ одробиву англійского языка, будутъ могли потѣмъ вже и незалежно водѣ своихъ шукати работы

чи у колоністів інших народів, чи в копальнях угля, золота, чи в лісах чи в промислах.

Перші колоністи пойдуть з початком весни року 1896, — перед тим нехай нікто ся не рушає татуда, бо самопась безперечно зруйнують его найробишійші агенты або осяде на сліпо в місци, в котрих на два роки або часами и на три разь збже ся родить, або не умівючи жадного світового языка не достає роботи.

Сибирь и Кавказь. Що фізичні условия (кліматъ, земля) полудневої Сибири надають ся подекуди цілкомъ добре до управы збжа, а навѣть овочѣвъ, се не улагає жадному сумнівови. Кавказъ же представляє ще до красоти природы, лагідного и здорового клімату одну изъ лучшихъ сторінъ свѣта. Передъ кількома лѣтами задумаєть покійний о. Наумовичъ побудити колонізацію Кавказу нашими господарями, але его наміры позбстали на папери. Землю добру можна тамъ купити вѣдь 20 злр. за моргъ, по крайній мѣрѣ до недавна такъ було. Передовсімъ треба сказати, що правительство російске не сприяє колонізації чужосторонними людьми а галичане вь особенності симпатією на грунтѣ російскімъ зовсімъ не тѣшать ся. Хоть бы Росіи певно здадо ся теперъ густѣйше залюднене на всходнихъ окраинахъ Сибири, вь краю Над-амурскімъ и Уссурійскімъ, однакъ анѣ жадныхъ заохотъ анѣ організації чужосторонной, якъ то єсть вь Канадѣ, було вь Аргентинѣ и вь Бразиліи, вь Росіи не ма.

Обставини заробкові вь Сибири дуже злі зь причини конкуренції роботи арентантовъ а надъ Амуромъ и Уссуріи Хиньцѣвъ. Зь Хиньцями, котрі пильність вь работѣ лучать зь неслыхано малими вымогами що до платы ітѣкій народъ вь свѣтѣ конкуренції не може

вытри
Хинь
Амер
зверн
Вь п
и ог

за со
комъ
татуд
Впроч
нізації
выслѣ
Е
калабъ
акъ к

нахъ
 есны
 ушае
 най-
 ь ко-
 збоже
 ка не

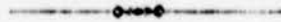
 имать,
 цѣл-
 се не
 ле що
 лимату
 на лѣ-
 кольо-
 амѣры
 купити
 едавна
 льство
 людни
 тѣ ро-
 певно
 одныхъ
 сеурій-
 нѣзаци
 ь Ар-

 ь при-
 муромъ
 остъ въ
 що до
 е може

вытритати. Американскій робѣтники одныхъ тольо
 Хинцѣвъ боать ся, и въ такъ свободномъ краю, якъ
 Америка, уважають яко рѣчь конечну особнй права,
 зверненй противъ напливови хиньскихъ робѣтниковъ.
 Въ повисше наведеныхъ краяхъ всю роботу коло рѣлъ
 и огородѣвъ сповняють Хинцѣ.

Безперечно, що Росія, яко цѣль емиграциі нас се
 за собою, що нашъ селянинъ зѣ своимъ рѣднимъ язы-
 комъ давъ бы собѣ раду, однакъ въ загалѣ емиграциі
 тамтуда не выдае ся можливою анѣ особенно корыстною.
 Впрочемъ о економичныхъ выгледахъ на успѣхъ кольо-
 нѣзациі въ Росіи далобы ся сказати остаточне слово по
 выслѣдженю ихъ на мѣстци черезъ фаховаго знатока.

Безъ сумнѣву однакъ емиграциі до Росіи напаты-
 кабабы зѣ выснои стороны на далеко большй перепоны,
 якъ куда небудь инде.

**Въ рускомъ товариствѣ педагогичномъ
у Львовѣ улица Академічна ч. 8.**

можно достати при зближающихъ ся испитахъ въ
школахъ народныхъ на преміи для учениковъ
слѣдующій книжки:

Образковъ выданн.

Звѣринецъ	10	кр.
Гостинець	10	"
Забавки	10	"
Менажерія	10	"
Робинзонъ	40	"
Квѣточка	20	"
Вѣночокъ	20	"
Кобзаря Тараса Шевченка	20	"
Гете-Франко: Лисъ Микита	50	"
Міронъ: Пригоды Донъ Кихота	40	"

Выданн безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV. оправній 20 кр. безъ оправы	10	"
Визанка желаній	10	"
Хемія Руское	40	"
Учитель на р. 1890, 1891, 1891, 1893 по	2	ар.
Дѣвѣнокъ на р. 1890, 1891, 1892, 1893 по	4	ар.
Ів. Левицкій: Пощались, Рѣздвийскій сценки	10	кр.
Вол. Шухевичъ: Записки школяра	20	"
О. Нѣвжиковскій: Батько и мати, двоспѣвъ для дѣтей зъ форт.	20	"
Леопѣда Глѣбова: Байки	5	"
В Чайченка: Олеси; Байки; Два оповѣданя по	5	"
Дума про книжницю Кобзаря	5	"
Дитяровой Чайки; Казка про сонце та его сына; Писанка	5	"
М. Лисенко: Тече вода зъ подъ явора, двоспѣвъ зъ фортеп.	20	"
Мана етнографічна Украины-Руси	20	"
Гордѣшко: Картищенцъ и Римляни	20	"
Юлій Верне: Подорожь довокола земль	60	"
Барановскій, Приисемь до испитовъ	20	"
Молитвенникъ народный, въ полотно оправленый	20	"
Др. Л. Кельнеръ: Коротка исторія педагогичи	60	"
Іерстекеръ: Розбишакя на рѣцѣ Мисіцині	80	"

книжки замовленія высылаются ся скоро и точно.

Пиш
Жил
Ячм
Овец
Рѣв
Гре
Гор
в
Гор
с
Вил
Кул
Кол
ч
Кол
а
Кол
а
Хл

Цѣны збожа

у Львовѣ зъ дня 30. червня 1894 р.

<i>Пшениця</i>	(75 кѣль)	7	зл.	75	кр.	до	8	зл.	30	кр.
<i>Жито</i>	(73 кѣль)	6	"	—	"	"	6	"	25	"
<i>Ячмѣнь</i>	(64 кѣль)	5	"	75	"	"	6	"	50	"
<i>Овесъ</i>	(45 кѣль)	5	"	70	"	"	6	"	40	"
<i>Рѣпакъ</i>	(100 кѣль)	9	"	25	"	"	9	"	75	"
<i>Гречка</i>	(64 кѣль)	—	"	—	"	"	—	"	—	"
<i>Горохъ до</i>										
<i>вареня</i>	(82 кѣль)	5	"	50	"	"	8	"	—	"
<i>Горохъ на-</i>										
<i>сѣвний</i>	(82 кѣль)	—	"	—	"	"	—	"	—	"
<i>Вика</i>	(100 кѣль)	5	"	—	"	"	6	"	—	"
<i>Кукурудза</i>	(82 кѣль)	6	"	70	"	"	6	"	90	"
<i>Конюшина</i>										
<i>червона</i>	(82 кѣль)	50	"	—	"	"	65	"	—	"
<i>Конюшина</i>										
<i>бѣла</i>	(82 кѣль)	70	"	—	"	"	90	"	—	"
<i>Конюшина</i>										
<i>шведска</i>	(82 кѣль)	50	"	—	"	"	60	"	—	"
<i>Хмѣль</i>	(56 кѣль)	—	"	—	"	"	—	"	—	"

